

- ⁹ Прудько В.О. Українізація шкіл Чернігівщини у 1917 р.: від спроб до перших результатів / В.О. Прудько // Література та культура Полісся. – 2010. – № 60: Регіональні та загальноукраїнські історико-культурні процеси у сучасному дослідницькому вимірі. – С. 92–98.
- ¹⁰ Сурабко Л. Українізація на Чернігівщині в 20-30-ті роки // Сіверянський літопис. – 1997. – № 5. – С. 6–11.
- ¹¹ Українізація на Чернігівщині в 20-30-ті роки: добірка документів / упоряд. Н.М. Полетун, Л.Ф. Сурабко; Державний архів Чернігівської області. – Чернігів, 1997. – 130 с.
- ¹² Красное Знамя. – 9 января 1925 года, №6. – С. 2.
- ¹³ Там само.
- ¹⁴ Там само.
- ¹⁵ Кравченко Б. Соціальні зміни і національна свідомість в Україні ХХ ст. / Перекл. з англ. – К.: Основи, 1997. – С. 94.
- ¹⁶ Кульчицкий С. Курс украинизации // Родина. – 1999. – №8. – С. 109.
- ¹⁷ Сурабко Л. Українізація на Чернігівщині в 20-30-ті роки // Сіверянський літопис. – 1997. – № 5. – С. 6.
- ¹⁸ Половец В. Адміністративно-територіальний устрій Чернігівської області (1917–1932 рр.) // Історія адміністративно-територіального устрою Чернігово-Сіверщини: Матеріали наук.-практ. конф. / За ред. С.А. Леп'явка, В.М. Бойка. – Ніжин: ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2007. – С. 106–112.
- ¹⁹ Українізація на Чернігівщині в 20-30-ті роки: добірка документів... – С. 9.
- ²⁰ Національні процеси в Україні: історія і сучасність. Документи і матеріали: У 2 ч. – К.: Вища школа, 1997. – Ч. 2. – С. 561–562.
- ²¹ Сурабко Л. Українізація на Чернігівщині в 20-30-ті роки ... – С. 7.
- ²² Там само.
- ²³ Там само. – С. 8.
- ²⁴ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України). – Ф. 166. Народний комісаріат освіти УРСР. – Оп. 7. – Спр. 509. Управління профтехнічної освіти. Організаційно-інструкторський відділ. Методичний комітет. Листування з педагогічними вузами та технікумами України про проведення українізації в них. Почато – 13 червня 1927 р., закінчено – 22 травня 1929 р. – 87 арк. – Арк. 55.
- ²⁵ Там само – Арк. 57.
- ²⁶ Там само.
- ²⁷ Там само – Арк. 60.
- ²⁸ Там само – Арк. 61.
- ²⁹ Там само – Арк. 63.
- ³⁰ Там само – Арк. 25–26.
- ³¹ Там само – Арк. 27 (копія).
- ³² Більшовицька зміна. Додаток до газети “Червоне село” №22(84). Видає Глуховський ОК ЛКСМУ – Субота, 7 травня 1927 року. – Ч. 1 – С. 3.
- ³³ Українізація на Чернігівщині в 20-30-ті роки: добірка документів ... – С. 20.
- ³⁴ Мошик І.В. Вищі навчальні заклади Чернігівщини в українізаційних процесах 20-х – початку 30-х років ХХ ст. // Ніжинська старовина. – Вип. 10(13). – 2010. – С. 7.

УДК 378(477.7)

© Надія Щербина, © Юрій Махінла (Одеса)

ІСТОРИЧНИЙ ШЛЯХ ОДЕСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ПРОВІДНОГО ВНЗ УКРАЇНСЬКОГО ПРИЧОРНОМОР'Я

У статті автори розкривають основні аспекти розвитку Одеського державного економічного університету, який у цьому році відзначає 90-річний ювілей. ОДЕУ – це сучасний науково-освітній центр Півдня України, який відзначається фундаментальністю та системністю знань, поєднанням освіти, науки та інновацій у єдиний комплекс, високим рівнем міжнародних зв'язків.

Ключові слова: університет, висококваліфіковані фахівці, кредитна реформа, банк, професорсько-викладацький склад.

Щербина Н., Махінла Ю.

Исторический путь Одесского государственного экономического университета - ведущего вуза украинского Причерноморья

В статье авторы раскрывают основные аспекты развития Одесского государственного экономического университета, который в этом году отмечает 90-летний юбилей. ОГЭУ – это современный научно-образовательный центр Юга Украины, который характеризуется фундаментальностью и системностью знаний, сочетанием образования, науки и инноваций в единый комплекс, высоким уровнем международных связей.

Ключевые слова: университет, высококвалифицированные специалисты, кредитная реформа, банк, профессорско-преподавательский состав.

Scherbina N., Makhinla J.

The milestones of the Odessa State Economic University – the leading Ukrainian Black Sea University

In the article authors expose the basic aspects of development of the Odessa state economic university, which marks a 90-years-old anniversary this year. OGEU is the modern scientific-educational center of South of Ukraine, which is characterized solidity and system of knowledges, by combination of education, science and innovations, in the unique complex, by the high level of international connections.

Keywords: university, highly skilled specialists, credit reform, bank, faculty advisors.

Розвиток вищої освіти та науки постає ключовим фактором у поступі новітньої української держави і зокрема Причорноморського краю. Одним із провідних вищих навчальних закладів, що успішно та ефективно вирішує дане завдання на півдні України, без сумніву є Одеський державний економічний університет. 90-років – це знаменна дата, дуже важлива віха в житті та історії Одеського державного економічного університету (далі ОДЕУ), яка свідчить про його зрілість і високу якість освітніх послуг, які надає університет. Свій визначний ювілей університет відзначає як один з найбільших, сучасних і елітних вищих навчальних закладів України. Впродовж всієї своєї славної історії університет є провідним вузом з підготовки національних кадрів і фахівців для зарубіжних країн, місцем професійного і особистісного становлення української інтелектуальної еліти. Наш університет виступає навчально-методичним центром з підготовки фахівців для різних сфер економіки на національному, регіональному і міжнародному рівнях. Підготовка конкурентоспроможних фахівців в ОДЕУ заснована на впровадженні в початковий процес сучасних інновацій та інформаційних технологій. За час свого існування університет підготував і випустив велику плеяду творчих осіб, висококваліфікованих фахівців, які обіймають відповідальні посади в органах державної влади і управління, у сфері економіки і фінансів, політиці й освіті України. Дослідження становлення та розвитку ОДЕУ є важливою складовою у вивченні історії університетської освіти південного регіону, історії економічних вчень й історичної науки в цілому. Тому мета даної статті полягає у визначенні основних аспектів розвитку Одеського державного економічного університету.

ОДЕУ пройшов складний, але водночас цікавий шлях розвитку. У 1921 році в країні почали формуватися вищі навчальні заклади, які були покликані проводити підготовку фахівців для народного господарства. Визначальним днем стало 16 травня 1921 р., коли Одеський губвиконком видав наказ про заснування Одеського інституту народного господарства, біля витоків якого стояли видатні вчені-економісти – В.М. Штейн, О.Я. Шпаков, А.С. Бориневич, Г.І. Тіктін, С.І. Солнцев, Г.І. Танфільєв. Вони розробили основні засади економічної політики держави, створили наукові школи, які перетворили навчальний заклад у науковий економічний центр Півдня України. Кожний з них підготував та виховав цілу плеяду фахівців, викладачів, науковців у галузі економічної науки.¹

Структура інституту народного господарства на 1 січня 1922 року була наступною: два відділення (підготовче та загальне), три факультети: адміністративно-консультаційний, зовнішньоторговельний, кооперативний.

Першим ректором інституту був Віктор Моріцович Штейн, який згодом опублікував низку ґрунтовних праць з економічної географії та історії економічних вчень.

У 1927 році в інституті відкривається прийом до аспірантури. Вона значною мірою забезпечувала потреби вузу в наукових кадрах. До 1930 року було підготовлено 1337 фахівців, які активно працювали у різних галузях народного господарства.

На початку 30-х рр. у Радянському Союзі було проведено кредитну реформу, в результаті якої комерційний кредит було замінено банківським, створено єдиний банк. Відсутність досвіду організації кредитування господарства і планування грошового обігу, проблема підготовки кадрів економістів для роботи у системі Держбанку країни стала передумовою реорганізації у 1931 р. інституту народного господарства на Одеський кредитно-економічний інститут із підпорядкуванням його Правлінню Держбанку СРСР.

Навколо інституту як головної навчальної та наукової установи і на його матеріально-технічній базі утворилась ціла мережа навчальних установ, об'єднаних у "Банківський навчальний комбінат".

З 1939 р. ОКЕІ, крім спеціалістів у галузі кредиту та грошового обігу, почав готувати спеціалістів з бухгалтерського обліку для Держбанку.² Першим директором ОКЕІ (1931 – 1937 рр.) був Андрій Іонович Балабанов. Він провів значну роботу, пов'язану з будівництвом спеціальних приміщень навчального корпусу і студентських гуртожитків та їх обладнанням.

З початком Другої світової війни та важкою військовою обстановкою на півдні України 29 липня 1941 року Одеський міськвиконком прийняв рішення про евакуацію ряду підприємств та навчальних закладів углиб країни. Серед них був і наш інститут. Керівництво інституту отримало розпорядження про евакуацію до міста Саратов для злиття із Саратовським кредитно-економічним інститутом. Незважаючи на вкрай важкі умови військового часу викладачі, студенти, молоді спеціалісти ставали до лав Червоної армії, брали участь у перебудові економіки, мобілізації матеріальних, трудових і фінансових ресурсів для потреб війни.

З 1945/46 навчального року розпочався процес формування Одеського кредитно-економічного інституту як широкопрофільного навчального закладу. Крім підготовки економістів з грошового обігу і кредиту, інститут розпочав підготовку фахівців з оперативної техніки й обліку в Державному банку. З ініціативи керівництва інституту був створений новий факультет - обліково-економічний. Таким чином з 1 вересня 1945 р. в інституті почали функціонувати два факультети: кредитно-економічний та обліково-економічний. У 1946 р. в інституті була відновлена аспірантура за трьома спеціальностями: політична економія, грошовий обіг та кредит, статистика. Навчальний процес забезпечували 37 викладачів, які працювали на 9 кафедрах.

16 квітня 1946 р. Одеський кредитно-економічний інститут Указом Президії Верховної Ради СРСР був підпорядкований Міністерству вищої освіти СРСР. У 1951/52 навчальному році в Одеському кредитно-економічному інституті навчалось вже 700 студентів. Перед інститутом відкривались цікаві нові перспективи.³

У 1958 р. Міністерство вищої освіти СРСР створило при ОКЕІ вечірній факультет, який функціонував до 1992 р., а потім його замінив комерційний факультет. У 1955 р. на базі навчально-консультативного пункту Всесоюзного заочного фінансового інституту було створено заочне відділення, а 18 лютого 1958 р. заочне відділення було перетворено на заочний факультет Одеського кредитно-економічного інституту.

Блискучу когорту вчених-економістів, які працювали в Одеському інституті народного господарства у 60 – 80-х рр. минулого століття, репрезентував Сава Якович Огородник, вчений-економіст, талановитий керівник і організатор науки. На його долю випав нелегкий, але дуже цікавий та насичений подіями непересічного значення період історії інституту. У 1961 р. за його сприяння був введений в експлуатацію студентський гуртожиток на 670 місць на вул. Черняхівського. Одночасно було реконструйовано приміщення під навчальний корпус № 2 зі спортивним залом на вул. Гоголя. У 1964 р. була введена в дію спортивно-оздоровча база “Економіст”.

Зміцнення матеріальної бази інституту дало можливість створити нові факультети: у 1965 р. – планово-економічний, у 1967 р. – фінансово-економічний, у 1968 р. – факультет економіки праці. З 1 жовтня 1966 р. почали функціонувати підготовчі курси для вступу в інститут.

2 грудня 1966 р. Рада Міністрів СРСР прийняла постанову про реорганізацію ОКЕІ в Одеський інститут народного господарства, який здійснював підготовку економістів з десяти спеціальностей. Подальше розширення профілю інституту сприяло створенню у лютому 1967 р. шляхом виділення з планово-економічного факультету нового фінансово-економічного факультету. Першим його деканом став Володимир Ілліч Малашевич. У квітні 1968 р. з того ж планово-економічного факультету був відокремлений факультет економіки праці, деканом якого було призначено Г.Г. Хоцяновича.

У 1967 р. в Одеському інституті народного господарства навчалось понад 5 тис. студентів. 1971 року інститут відзначив 50-річний ювілей. У складі ОІНГу було вже 7 факультетів, на яких здобувало освіту 7 тисяч студентів. Їх навчали 250 викладачів, серед них 5 професорів та понад 100 кандидатів наук. Були створені навчальний банк, лабораторія технічних засобів навчання, навчальна бухгалтерія, обчислювальний центр. Збільшився книжковий фонд бібліотеки: він склав близько 250 тисяч томів наукової та навчальної літератури.

13 грудня 1971 р. Президія Верховної Ради УРСР за досягнуті успіхи у підготовці висококваліфікованих спеціалістів і розвитку наукових досліджень прийняла постанову про нагородження ОІНГу Почесною Грамотою Верховної Ради УРСР.⁴

23 травня 1972 р. на посаду ректора інституту було призначено доктора економічних наук, професора Василя Порфирійовича Бородатого. Перед новим ректором, як й інститутом у цілому були поставлені нові завдання – удосконалення навчально-виховного процесу.

У період 70-80-х рр. економічна наука переживала серйозну трансформацію. В цей час продовжували плідні наукові дослідження А.К. Покритан, Б.І. Валуєв, В.Р. Кучеренко, С.Г. Діордіца, Г.М. Козлова, Ю.Г. Козак, О.П. Чернявський, В.І. Осипов, А.М. Журлов, С.І. Дьяченко, І.А. Рабінович, М.О. Уперенко, І.Ю. Сиваченко та ін. Вони активно брали участь у формуванні наукових шкіл, а також у підготовці наукових кадрів. Починаючи із 1972 року, в ВНЗ функціонує спеціалізована рада із захисту кандидатських і докторських дисертацій. За період її існування було захищено понад 300 кандидатських і більше 70 докторських дисертацій.

Гідно оцінивши досягнення та заслуги колективу інституту, який займав провідне місце серед вузів країни, Кабінет Міністрів України Постановою від 13 липня 1993 р. створив на його базі Одеський державний економічний університет.

Починаючи з 2000 р., Одеський державний економічний університет постійно утримує високий рейтинг в освітянському середовищі. Університет є науковим економічним центром півдня України. Силами наукового колективу, який очолює відомий вчений, доктор економічних наук, професор, академік Академії наук вищої школи України Михайло Іванович Зверяков, відкриваються нові спеціальності, зміцнюється матеріальна база, зростає кадровий потенціал економічного університету. Як висококваліфікований спеціаліст ректор М.І. Зверяков успішно поєднує адміністративну роботу з науковою та викладацькою діяльністю, тим самим відроджуючи університетські традиції. Разом з професорсько-викладацьким колективом ректор формує найпотужніший в Україні вищий навчальний заклад економічного профілю. Значну роботу з вдосконалення навчально-виховного процесу, підвищення рівня науково-дослідної роботи, зміцнення міжнародного співробітництва здійснюють перший проректор з науково-педагогічної роботи доцент О.В. Проценко, проректор з науково-педагогічної роботи доцент Т.Б. Кублікова, проректор з наукової роботи професор А.І. Ковальов, проректор з науково-педагогічної, виховної роботи та міжнародних зв'язків доцент Г.І. Шубартовський.

Сьогодні ОДЕУ – це сучасний науково-освітній центр півдня України, який визначається фундаментальністю та системністю знань, поєднанням освіти, науки та інновацій у єдиний комплекс з високим рівнем міжнародних зв'язків.

Університет одним із перших в Україні започаткував ступеневу систему підготовки фахівців “бакалавр” – “спеціаліст” – “магістр”, включився у впровадження кредитно-трансферної системи згідно з концептуальними засадами Болонського процесу, розпочав системне впровадження дистанційної форми навчання.

Всього в університеті та його структурних підрозділах навчається майже 10 000 студентів, аспірантів, докторантів і здобувачів, серед яких громадяни Соціалістичної Республіки В'єтнам, Монголії, КНР, Ізраїлю, Румунії, Кіпру, Туркменістану, Конго, Молдови тощо. За роки існування в стінах університету підготовлено майже 95 тис. фахівців, які працюють на чотирьох континентах у п'ятдесяти країнах світу. Сьогодні в університеті навчається понад 300 іноземних студентів.

За високі досягнення у науковій та навчальній діяльності університет неодноразово було представлено та нагороджено різними державними, відомчими, міжнародними й іншими відзнаками.

Науковий потенціал університету складає більш ніж 500 осіб професорсько-викладацького складу, понад 320 з яких мають науковий ступінь, у тому числі 48 докторів наук, професорів, що дозволяє успішно виконувати фундаментальні та прикладні наукові дослідження з пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки.

Підготовка фахівців здійснюється на 9 факультетах, до складу яких входять 29 кафедр, із них 17 випускових кафедр очолюють доктори наук, професори. В університеті діє система безперервної підготовки фахівців: довузівська підготовка (підготовчі курси), академічна (бакалавр, спеціаліст, магістр) та післядипломна освіта (надання другої вищої освіти, підвищення кваліфікації). ОДЕУ акредитовано у повному обсязі за IV рівнем акредитації.⁵

Сьогодні функціонують створені в університеті наукові школи докторів економічних наук, професорів А.К. Покритана, І.А. Рабіновича, В.Ф. Палія, Л.М. Крамаровського, В.І. Осіпова, М.М. Ямпольського, М.Г. Бажала, В.С. Козлова, Я.М. Ерліха, які добре відомі в Україні та за кордоном своїми досягненнями в галузі економічної теорії, фінансів, грошового обігу та кредиту, статистики, економіки підприємства, маркетингу. У межах цих шкіл проводиться підготовка аспірантів та докторів наук.

Велике значення у навчально-виховному процесі має співпраця керівництва університету із студентським самоврядуванням. Результатом такої співпраці є досягнення студентів університету як на міському, так і на всукраїнському рівні. У 2005 та 2009 рр. представників університету було обрано студентськими президентами України, студентськими мерами м. Одеси ставали наші студенти у 2005, 2006, 2007 роках.

Випускники університету стали відомими державними та політичними діячами, провідними управліннями, менеджерами й серед них, зокрема, були керівник Республіканської контори Держбанку України, міністр торгівлі України, міністри фінансів України, міністр економіки України, голова Антимонопольного комітету України, мер м. Одеси, перший заступник голови НБУ, виконавчий директор Національного банку України з питань платіжних систем та розрахунків, голова Ради Міністрів АР Крим, дванадцять депутатів Верховної Ради України різних скликань, голова Сумської облдержадміністрації, голова Херсонської облдержадміністрації, керівники економічних служб, банківських та фінансових установ у різних регіонах України.

Одеський державний економічний університет має високий міжнародний рейтинг, що підтверджено членством у Європейській асоціації університетів. Університет співпрацює з 42 освітніми і науковими установами країн СНД, Німеччини, Мексики, Ізраїлю, Австрії, Голландії, Грузії, Італії, Румунії, Чехії, Болгарії, Польщі, Франції та ін. Викладачі та студенти беруть участь у різноманітних міжнародних програмах та проектах (DAAD, SIFE, TEMPUS-TACIS, AISEC та інші). 17 вересня 2010 року у Болонському університеті (Італія) ректором М.І. Зверяковим було підписано Велику Хартію університетів.

В ОДЕУ втілюється передовий досвід закордонних навчальних закладів у галузі науки та освіти, впроваджуються сучасні освітні технології та засоби обміну інформацією. Щорічно зростає кількість залучених іноземних фахівців до викладання в університеті.

Основною метою університету є підготовка висококваліфікованих фахівців, які відповідають потребам держави в ринкових умовах і світовим стандартам вищої освіти, вимогам Болонської конвенції, ефективного використання наукового потенціалу університету для зміцнення економіки України.

У грудні 2008 р. університет внесено до Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави.

За результатами рейтингової оцінки Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, міжнародних організацій, а також за підсумками діяльності серед гуманітарних закладів та ВНЗ університет стабільно входить до когорти лідерів. Адже системна й творча робота всього колективу дозволяє підтримувати значний авторитет університету як в Україні, так і за її межами, який спирається на високу якість підготовки фахівців у сфері економіки.

В статті представлена частина матеріалів з історії університету, тому в перспективі виникає необхідність проаналізувати та систематизувати діяльність закладу, поглибити дослідження діяльності визначних вчених-економістів – яскравих представників відповідних наукових шкіл, що склалися та діють в університеті, визначити та оцінити значення їхньої діяльності для сучасних економічних досліджень.

¹ Державний архів Одеської області (ДАОО). - Ф. Р-159.- Оп. 1.- Спр. 75.- Арк. 3.

² Парієнко Г.К. Одеський державний економічний університет. Історія. Ректори. – Одеса, 2006. – С. 38.

³ Бородатий В.П., Скрипник М.О., Граждан В.Д., Редькін О.С. Одеський державний економічний університет. Нариси історії. – Одеса, 2000. – С. 56.

⁴ Агафонова Н.В., Домбровська Л.Ф., Красовський В.М., Кузнецова Л.В., Русєва О.П., Луньова О.К. Кредитно-економічний факультет Одеського державного економічного університету. Історичний нарис. – Одеса, 2006. – С. 78.

⁵ Звіт ректора Одеського державного економічного університету, доктора економічних наук, професора М.І. Зверькова про виконання контрактних зобов'язань за 2010 рік на конференції трудового колективу університету 28 грудня 2010 р. – С. 7.